1

Cansız görünen bir şeyin aslında hayati derecede canlı ve de tehlikeli olduğunu anladığınız o ânı kim unutabilir ki? Misal, halının çiçekli deseni sandığınız şeyin aslında bir köpek kuyruğu olduğunu anladığınız ve üzerine basıldığında bunun size sızlayan bir ayak bileği olarak döndüğü o ânı? Veyahut masum görünümlü bir asmaya uzandığınız anda bunun bir solucan ya da yılan olduğunu fark ettiğiniz o ânı? Hatta, zararsızca yüzen bir kerestenin aslında bir timsah olduğunu anladığınız?

Yıldız Savaşları İmparatorun Dönüşü filminde Han Solo, Millenium Falcon isimli gemisini bir asteroide indirdiğini düşünürken aslında uyuyan bir uzay canavarının yemek borusuna girdiğini fark ettiği o sahneyi yazarken, yapımcıların da aklında böyle bir şok vardı sanırım.

Üzerinden neredeyse otuz beş yıl geçmişken o unutulmaz sahneyi şimdi hatırlamak, bir nevi onun imkânsızlığının farkına varmak demektir. Yakın ya da uzak gelecekte, bir yerlerde eğer bir Han Solo varsa, onun gezegenler arası nesnelerle ilgili varsayımları, filmin yapıldığı yıllarda California'da geçerli olanlardan epey farklı olduğu kesin. Geleceğin insanları, kendilerinden önce yaşamış atalarının üç yüz yıldan bile kısa süren bir dönemde bildiği her şeyi muhtemelen bilecek; gezegenlerin ve asteroitlerin hareketsiz olduğunu anlayacaktır.

2

Ekolojik Mülteci terimi henüz icat edilmeden çok öncesinde atalarım bu unvana sahip olmuştu. Şimdilerde ismi Bangladeş olan bölgeden geliyorlardı, köyleriyse o bölgenin neredeyse en mühim kanallarından biri olan Padma Nehri'nin kıyısındaydı. Babamın anlattığı hikâyelerden biri şuydu: 1850'lerin ortalarında bu devasa nehir aniden yönünü değiştirmiş ve tüm köyü sular altında bırakmış, yerlilerin sadece birkaçı yüksek bölgelere kaçarak kurtulabilmiş. İşte bu felaket sonrası atalarımız zincirlerinden kopup batıya doğru ilerlemişler ve 1856'da Bihar'daki Ganj Nehri'nin kıyısına varana kadar da durmamışlar.

Bu hikâyeyi ilk duyduğumda nostaljik bir aile gezisindeydim, vapurda Padma Nehri'nde yolculuk yapıyorduk. O zamanlar henüz bir çocuktum ve o girdap gibi dönen sulara baktığımda Hindistan cevizi ağacı yapraklarının eğilip yerleri süpürdüğü korkunç bir fırtına hayal ettim. Sular yükselirken bir yandan da uğuldayan rüzgârla mücadele etmeye çalışan kadınlar ve çocuklar canlandırdım kafamda. Sanki atalarım bir kayalığın tepesinde kıvrılıp oturmuş ve evlerinin sular altında kalmasını seyrediyordu. Bugüne kadar hayatımı şekillendiren koşulları düşündüğümde, atalarımı anavatanlarından koparıp uzaklaştıran ve onları bir dizi seyahate çıkaran, sonraları benim çıkacağım seyahatleri de mümkün kılacak o doğal gücü hep hatırlarım. Geçmişe baktığımda, sanki nehir benim gözlerimle buluşuyor, bana uzun uzun bakıyor ve şu soruyu soruyor: Her neredeysen, beni hatırladın mı?

Farkındalık cehaletten bilgeliğe en iyi geçişlerden biridir. O halde, farkına varmak başlangıç anı değildir. Farkında olmak kelime alışverişine de gereksinim duymaz, zira bir şeyin sessizce

farkına varırız. Farkına varmak, gözle görmek anlamına gelmediği gibi anlamak da farkındalıkta pek önemli bir rol oynamaz.

Farkındalığın en önemli unsuru, belki de ilk hecede yatar ve az önce bahsettiğimiz gibi, cehaletten bilgeliğe doğru yol alan bir geçit gibidir. Farkındalık anı, önceden bilincine vardığımız şeyin aniden gözümüzün önünde parıldamasıyla gerçekleşir ve algılarımızda artık daha dikkatli bakacağımız ani bir değişime sebebiyet verir. Ancak bu parıldama aniden olmaz, kaybolmuş diğer yarısının varlığı olmadan kendini açığa çıkaramaz. O halde, farkındalık sonucu edilen bilgi, yeni bir şeyin keşfi sonucu öğrenilen bilgiyle aynı türden değildir, potansiyel olarak içimizde yatan tazelenmiş bir tahminden doğar.

Nehir yükselip köyü hakimiyeti altına aldığı anda atalarımın da deneyimlediği şey tahminimce buydu, hayatlarını şekillendiren bir şeyin varlığına uyandılar ve tıpkı soludukları hava gibi bunu kabullenip gidecekleri son noktaya vardılar. Hava da aynı zamanda, ani ve ölümcül bir şiddetle kendini gösterebilir, tıpkı 1988'de Kongo'da devasa bir karbondioksit bulutunun Nyos Nehri'nden yükseldikten sonra civardaki köylerin üzerinde gezinip bin yedi yüz insan ve sayısız canlının ölümüne sebep olduğu gibi. Dahası bunu sessiz bir ısrarla yapar. Delhi ve Beijing'teki insanların iyi bildiği üzere, bir kez iltihaplı ciğerlere ve sinüslere sahipseniz artık içerisi/dışarısı arasında veyahut kullanmak/kullanılmak arasında pek bir fark kalmamıştır. İşte bunlar da farkındalık anlarıdır. Etrafımızı çevreleyen, ayaklarımızın altından ve duvarlarımızdaki kablolardan akan, arabalarımızı çalıştıran ve odalarımızı aydınlatan enerjinin, her şeyi kapsayan varlığının belki de bizim bilmediğimiz bir başka maksadı olduğunun farkına varırız. İşte bunlar farkındalık anlarına dahildir.

İşte ben de bu vesileyle çevremin dayatmasıyla, bana mecburi yakınlığı olan insan dışı varlıkların farkına vardım. O vakitler, Bengal Havzasının en büyük mangrov ormanı olan Sundarbans üzerine yazıyordum, genellikle jeolojik süreçler sonrası ortaya çıkan kum tabakası ve suyun akışı haftadan haftaya, aydan aya gözlemlenebiliyordu. Bir gecede nehrin bir kıyısı ortadan yok olacak ve evleri, hatta insanları da beraberinde götürecekti. Başka bir yerde de sığ bir çamur yığını yükselecek ve birkaç hafta içinde kıyı kesimi metrelerce genişleyecekti. Çoğunlukla bu süreçler periyodiktir. Ancak yirmi birinci yüzyılın ilk yıllarında bile geri çekilen kıyı şeritlerine ve daha önce ekilmiş topraklara yönelik sürekli tuzlu su taşkınlarına baktığımızda birikmiş ve geri dönüşü olmayan değişimlerin işaretleri görülebiliyor.

Bu o kadar dinamik bir tabiat ki, değişkenliğinin sıklığı sonsuz farkındalıklar yaratıyor. Geçmiş yıllarda bunlardan bazıları hakkında notlar tutmuştum, misal 2002 Mayıs ayında şu satırları kaleme almıştım:

"Bu arazinin gözle görülür şekilde canlı olduğuna gerçekten de inanıyorum, onun varoluşu yalnızca insanlık tarihinden sahneler sunmak ya da sadece bir tesadüfün eseri olması değil -ki zaten insanlık tarihi de kendi başına bir başkahramandır." Bir diğer notumda ise şu yazıyor: "Burada küçük bir çocuk bile anneannesi hakkında bir hikâye anlatırken sözlerine şöyle başlayabilir, 'Bir zamanlar nehir burada değildi ve köy de olması gereken yerde yoktu..."

Yine de eğer atalarımın deneyimlerine şahit olmasaydım ya da çocukluk anılarım sayesinde tüm bunlar içime bu denli yerleşmiş olmasaydı, bu karşılaşmaları birer farkındalık gibi anlatamazdım. Çocukluk anılarımın içinde atalarımın köyünü arayışımın anıları olması, Dhaka'daki kasırgada evimizin hemen

önündeki küçük süs havuzunun bir göle dönüşmesi ve suların evimizin içine taşması, anneannemin kutsal bir nehrin kenarında büyüme hikâyeleri ve belki de Bengal coğrafyasının tüm sanatçılar, yazarlar ve sinemacılar üzerinde kurduğu hâkimiyet sonucu bunları yazabildim.

İş tüm bu algılarımı bir tür hayal gücüne çevirmeye gelince -ki bu kurmacanın ta kendisiydi- kendimi daha önceki eserlerimde ele aldığımdan bambaşka bir düzenle mücadele ederken buldum. İlk başlarda bu mücadelenin müsebbinin o vakitler yazmakta olduğum *The Hungry Tide* kitabı olduğunu düşündüm ancak yıllar sonra, küresel ısınmanın gittikçe artan etkileriyle Sundarbans Ormanları'nın deniz seviyesinden alçak bölgeleri tehdit altındayken anlıyorum ki tüm bunlar daha büyük sorunlara delalet ediyor. İklim değişiminin çağdaş bir yazar için ifade ettiği şeyler, her ne kadar spesifik görünse de çok daha büyük bir meselenin ve arkaik bir dönemin ürünleridir. Atmosferdeki karbon birikiminin dünyanın kaderini yeniden yazdığı bu dönemde, anlatının hayal gücü de edebî türler ve geleneksel biçimler tarafından en nihayetinde şekillenir.

3

İklim değişikliğinin, edebî kurgu alanına toplumsal alanda olduğundan daha küçük bir gölge düşürdüğü kaçınılmaz bir gerçek. Bu gerçeği görebilmemiz için, *London Review of Books*, *New York Review of Books*, *Los Angeles Review of Books*, *Literary Journal* ve *New York Times Review of Books* gibi saygın edebiyat dergilerinin sayfalarını biraz karıştırmak yeterli olacaktır. Bu yayınlarda iklim değişikliği konusuyla karşılaşırsanız bu genellikle kurgu dışı bir eserdir, öyküler ve romanlar henüz bu ufuk çizgisi dahilinde değiller. Hatta iklim değişikliğini konu alan kurguların edebiyat yayınları tarafından ciddiye alınma-

dığını bile söyleyebiliriz. Bu mevzunun en ufak bahsinin bile geçtiği her roman ya da kısa öykü Bilimkurgu rafına koyulmaya mahkumdur. Edebî yaratıcılık alanında iklim değişikliği denen şey sanki gezegenler arası seyahate eştir ya da dünya dışı varlıklara benzer. Bu tuhaf geribildirim döngüsünün içinde kafa karıştıran da bir şey vardır: Yaşamımızı tehlikeye atabilecek derecede önemli olmasına rağmen gözümüzü kapattığımız tehditler karşısında bir ciddiyet anlayışı geliştirmek, hiç kuşkusuz ki epey zordur. Eğer konunun aciliyeti onun ciddiyetini belirleyecek olsaydı o zaman, iklim değişikliğinin gezegenimizin geleceğini nasıl değiştireceğine dair işaretler dünya çağında tüm yazarların yegâne meşguliyeti olurdu. Ancak ne yazık ki mevcut durum bundan pek uzak.

Peki neden?

Acaba küresel ısınmanın mevcut dalgalanmaları, edebiyatımızın anlatı gemilerinde yol almak için fazla mı vahşi kalıyor? Şimdilerde de yaygınca kabul edildiği üzere gerçek şu ki, vahşetin kaideye dönüştüğü bir döneme girdik. Eğer belli başlı edebî türler bu sel taşkınlarını tartışmaya açamazsa yok olmaya mahkûm olacaklar. Bu mağlubiyetleri de iklim krizinin kalbinde yatan daha geniş bir kültürel ve yaratıcı yok oluşun bir parçası sayılacak.

Görünen o ki, bu sorun bilgi eksikliğinden kaynaklanmıyor. İklim krizinin tüm dünyada yarattığı mevcut sıkıntılardan bihaber çok az yazar olduğuna eminim. Bunun hakkında yazmayı tercih eden bir yazarın neredeyse her zaman kurgu dışı yazması da çarpıcı gerçeklerden biri. Buna bir örnek de Arundathi Roy'dur. O sadece zamanımızın en iyi düz yazı ustalarından biri değil, aynı zamanda iklim değişikliği hakkında tutkuya ve

* İngilizce istemsiz bekârlar anlamına gelen *involuntary celibate* kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuş, kendilerini tercihleri dışında romantik veya cinsel partner bulamayışları üzerinden tanımlayan çevrimiçi alt kültür grubu. (ç.n.)

derin bilgiye sahip bir yazardır. Buna rağmen iklim değişikliği hakkında yazdığı tüm yazıları kurgu dışı biçimindedir.

Ya da daha çarpıcı bir örnek düşünelim, on birinci yüz yıl İngiltere'sinde geçen hayranlık uyandırıcı, tarihsel *The Wake* romanının yazarı Paul Kingsnorth. Kingsnorth, "medeniyetimizin bizlere anlatageldiği hikâyelere inanmayı bırakan yazar, sanatçı ve düşünürlerden oluşan bir ağ" olan etkili ve güçlü "Dark Mountain Project"i kurmadan önce hayatının birkaç yılını iklim değişikliği aktivizmine adadı. Kingsnorth da küresel direniş hareketlerini kurgu olmayan ama güçlü bir metin şeklinde yazmıştı. Kitabın yazıldığı tarihten beri henüz iklim değişikliğinin başrol oynadığı bir roman yayımlamadı.

Ben de uzun süredir iklim değişikliğiyle ilgilenmeme rağmen bu konunun kurmaca metinlerimde yalnızca dolaylı olarak yer aldığı da kaçınılmaz bir gerçek. Kişisel kaygılarımla yayımlanmış kitaplarımın içeriği arasındaki uyumsuzluk hakkında düşünürken, bu tutarsızlığın kişisel tercihlerin sonucu olmadığına ikna oldum. İklim değişikliğinin kendine münhasır direniş biçimlerinden ortaya çıkan şey artık "ciddi kurgu" olarak kabul ediliyor.

4

"Tarihin İklimi" adlı zihin açıcı makalesinde Dipesh Chakrabarty, insanların dünyanın en temel fiziksel süreçlerini değiştirerek jeolojik ajanlar haline geldiği bu insan kaynaklı iklim değişikliği çağında, tarihçilerin temel varsayımlarının ve prosedürlerinin birçoğunu gözden geçirmek zorunda kalacakları gözleminde bulunur. Meseleyi daha da ileri bir boyuta taşıyacağım ve antroposenin yalnızca sanat ve beşerî bilimler için değil, aynı zamanda sağduyu anlayışımız ve genellikle bunun da ötesinde çağdaş kültür için bir meydan okuma sağladığını ekleyeceğim.

Kuşkusuz ki bu meydan okumanın bir kısmı, iklim değişikliğine ilişkin temel bakışımız olarak hizmet eden teknik dilin karmaşıklığından kaynaklanmaktadır. Ancak, bu meydan okumanın aynı zamanda sanat ve beşerî bilimlere rehberlik eden uygulamalar ve varsayımlardan kaynaklandığına da şüphe yoktur. Bunun nasıl olduğunu belirlemek bence en acil görevlerden biridir. Belki de çağdaş kültürün neden iklim değişikliğiyle ilgilenmeyi bu kadar zor bulduğunu anlamak için bir ipucu olabilir. Aslında, bu belki de kültürle en geniş anlamda yüzleşmek için sormamız gereken en önemli sorudur -aman bir hataya düşmeyelim- iklim krizi hem bir kültür hem de dolayısıyla tahayyül krizidir.

Kültür, karbon ekonomisinin başlıca güçlerinden olan araçlar, aletler, bahçeler ve meskenler için arzular yaratır. Üstü açık bir spor arabanın bizi heyecanlandırması metal ya da krom sevgimizden ya da soyut mühendislik anlayışından dolayı değildir. El değmemiş bir arazide bir ok gibi dümdüz uzanan yol imgesi bizi heyecanlandırır, özgürlüğü ve saçımızı uçuşturan rüzgârı düşünürüz, Jack Kerouac ve Vladimir Nabokov aklımıza gelir, James Dean ve Peter Fonda'nın ufka doğru yarıştığını hayal ederiz. Tropik bir ada resmini cennet kelimesiyle bağdaşlaştıran bir reklam gördüğümüzde içimizde alevlenen özlemler Daniel Defoe ve Jean-Jacques Rousseau'ya kadar uzanır, bizi adaya götürecek o uçuş içimizdeki yangında sadece küçük bir kor parçasıdır. Abu Dabi'de ya da Güney California'da tuzu arıtılmış suyla sulanan bir yeşil alan gördüğümüzde ya da insanların bir zamanlar tek bir asma ya da çalıyı büyütmek için sularını tasarruflu bir şekilde kullandığını öğrendiğimizde, onlara Jane Austen romanlarında ortaya çıkan bir özlem ifadesiyle bakıyoruz. Bu arzuların yarattığı eserler ve metalar, bir anlamda, onları var eden kültürel zeminin hem dışavurumcu hem de örtülü yansımalarıdır.

Kültür, elbette, dünyayı şekillendiren emperyalizm ve kapitalizmin tarihiyle de yakından ilintilidir. Şiir, sanat, mimari, tiyatro, düzyazı, kurmaca gibi farklı kültürel biçimlerde etkileşime giren bu zemin hakkında hâlâ pek az şey biliyoruz. Tarih boyunca bu kültür dalları savaşa, ekolojik felaketlere ve birçok türden krize yanıt verdi. O halde iklim değişikliğine karşı neden tuhaf bir direnç gösteriyor ki?

Bu pencereden bakıldığında, bugün yazarların ve sanatçıların karşı karşıya kaldığı sorular yalnızca karbon ekonomisinin politikalarına ilişkin değil, aynı zamanda kendi deneyimlerimizle ve de daha geniş bir kültürü gizlerken bizi suç ortağı yapma yollarıyla da ilgilidir. Örneğin, mimarideki çağdaş eğilimler, karbon emisyonlarının hızlandığı bu dönemde bile, parlak, cam ve metal kaplı gökdelenleri tercih ediyorsa, bu davranışlarla beslenen arzu kalıpları nelerdir diye sormamız gerekmez mi? Bir romancı olarak, kahramanlarımı tasvir ederken marka adlarını kullanmayı seçtiğimde, bunun beni pazarın manipülasyonlarına ne derece suç ortağı yaptığını kendime sormam gerekmez mi?

Aynı ruhla, bence şu soru da sorulmalı: Kitaplarımızda iklim değişikliğinden bahsettiğimizde kurmaca raflarından sürgün edilmemize yol açan şey nedir? Ve üst kültürün dayatmaları ve kaçamak davranışları bize ne söyler?

Büyük ölçüde dönüşmüş bir dünyada, deniz seviyesinin yükselen suları Sundarbans'ı yuttuğunda; Kalküta, New York ve Bangkok gibi şehirleri yaşanmaz hale getirdiğinde; okurlar ve müze meraklıları zamanımızın sanat ve edebiyatına dönüp baktığında, ilk olarak bu dönüşmüş dünyanın izlerini ve alametlerini aramayacaklar mı? Ve aradıklarını göremeyince insanların içinde bulundukları bu kaotik durumun fark edilmemesi için gerçekleri gizleyen bir sanat ve edebiyat zamanı olduğu sonu-

cuna varmaktan başka ne yapabilirler ki? İşte o zaman, kuvvetle muhtemel, kendi farkındalığından dolayı kendini kutlayan bu çağ, Büyük Kaos zamanı olarak anılacaktır.

5

17 Mart 1978 günü öğleden sonra, kuzey Delhi'de hava aniden tuhaf bir hal aldı. Mart ayının ortası, genellikle Hindistan'ın bu kesimi için yılın en güzel zamanıdır. Kış ayazları dinmiş, yazın kavurucu sıcakları henüz gelmemiştir, gökyüzü tertemizdir ve muson çok uzaktadır. Ancak o gün aniden kapkara bulutlar belirdi ve sağanak başladı. Hemen ardından daha büyük bir sürprizle karşılaştık: Kar fırtınası ve dolu.

O vakitler Delhi Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimi alıyor, buna ilaveten yarı zamanlı gazeteci olarak çalışıyordum. Fırtına koptuğunda kütüphanedeydim. Geç vakte kadar orada kalmayı planlamıştım, ancak beklenmedik hava koşulları fikrimi değiştirdi ve çıkmaya karar verdim. Tam odama dönüyordum ki, ani bir dürtüyle yönümü değiştirip bir arkadaşa uğradım. Biz sohbet ederken hava o kadar berbat bir hal aldı ki birkaç dakika sonra nadiren kullandığım bir yoldan geri dönmeye karar verdim.

Her zaman çok yoğun olan Maurice Nagar Kavşağı'ndan geçiyordum ki gökte bir gümbürtü koptu. Kafamı kaldırıp baktığımda, kapkara bir bulutun hemen altında, boru şeklini andıran bir şey püskürmüş, hızla büyüyordu. Ben izlerken aniden yön değiştirdi ve dünyayı kamçılamaya hazır bir halde bulunduğum istikamette ilerlemeye başladı.

Caddenin karşısında büyük bir hükümet binası vardı. Bina girişine benzeyen yere doğru hızla koştum. Camekan kapılar sımsıkı kapalıydı, küçük bir kalabalık sundurmanın altında toplanmıştı. Bana yer kalmamıştı, bu yüzden ben de binanın ön

tarafına koştum. Ufak bir balkon görünce korkuluğun üzerinden atladım ve yere çömeldim.

Gümbürtü kulak zarlarımızı yırtacak kadar yükselmişti. Rüzgâr kıyafetlerimi çılgınca çekiştiriyordu. Korkuluğun arasından şaşkınlıkla baktığımda etrafı saran toz bulutu yüzünden her yerin zifir karanlık olduğunu gördüm. Tam tepemde loş bir ışık parlıyor; bisikletler, motosikletler, lamba direkleri, demir levhalar, hatta çay tezgâhları olağanüstü bir hızla uçuşuyordu. Yerçekimi sanki bilinmeyen bir gücün parmak ucunda dönen bir tekere dönüşmüştü.

Başımı kollarımın arasına gömdüm ve hiç kıpırdamadan öylece yattım. Dakikalar sonra gürültü azaldı ve yerini ürkütücü bir sessizliğe bıraktı. Sonunda o balkondan çıktığımda daha önce hiç görmediğim bir enkazla karşı karşıya kaldım. Otobüsler devrilmiş, motosikletler ağaç tepelerine tünemiş, duvarlar binalardan sökülüp atılınca iç mekânlar açığa çıkmış, tavan vantilatörleri lale motifi gibi spiraller halinde bükülmüştü. İlkin koşup sığınmayı düşündüğüm camekanlı kapıların önüyse korkunç bir cam ve enkaz yığınına dönüşmüştü. Camlar paramparça olmuş, birçok insan bunlar yüzünden yaralanmıştı. Orada kalsaydım ben de yaralılar arasında olacaktım. Çaresizce oradan uzaklaştım.

Bunca zaman sonra, *Times of India*'nın 18 Mart 1978 tarihli Yeni Delhi baskısını nerede ve nasıl bulacağımdan tam olarak emin değilken, çektiğim fotokopileri buldum.

Manşetler ve haberlerden bazı alıntılar şöyleydi:

"*30 Ölü*"

"*Kuzey Delhi'yi Vuran Kasırgada 700 Yaralı.*"

"*Delhi, 17 Mart: En az 30 Ölü, 700 yaralı*"

"*Yaralıların birçoğunun durumu ağır*"

"Bu akşam başlayan sağanak sonucunda ortaya çıkan ve huni şeklini andıran hortum Maurice Nagar Kavşağı, Kingsway Camp bölgesi, Roshanara Caddesi ve Kamla Nagar semtini yıkıp geçti. Yaralılar civar hastanelerde tedavi görmeye devam ediyor."

"Hortum ortalığı yıktı geçti..."

"Bazı şahitlerin söylediğine göre Yamuna Nehri'ni de vuran hortum yüzünden ortaya çıkan dalgalar altı ve dokuz metre kadar yükseldi... Maurice Nagar Caddesi'nde göz gözü görmedi. Devrilen direkler, ağaçlar... Sokak satıcılarının metal çatıları, tabelalar, kablolar... Binaların duvarlarından sökülen tuğlalar... Motorlar, otobüsler, arabalar, yüzünden ortalık mahşer yerine döndü. Cadde üzerinde tek bir ağaç bile ayakta kalmadı."

Tanıklardan biri de olayı şöyle anlatmıştı: "*Cadde üzerine park ettiğim motosikletimin korkunç fırtına esnasında gökyüzünde bir uçurtma gibi uçup gittiğini gördüm. Hepimiz şaşkınlıkla bakakaldık. İnsanların öldüğünü gördük ancak yardımcı olamadık. Maurice Nagar'ın köşesindeki iki çay tezgâhı yok oldu gitti. En az 12-15 kişi tam bu noktada enkazın altında kaldı. Dört dakika süren bu cehennem azabı dindiğinde, etrafta sadece ölüm ve yıkım vardı.*"

Tanığın kelime dağarcığı, bu felaketin daha önce eşi benzerinin yaşanmadığının kanıtıdır. Gazeteler bu doğa olayına o kadar yabancıydı ki tam olarak nasıl adlandıracaklarını bilemediler. Diğer tüm kelimeleri kaybettiler ve "hortum" ya da "huni şeklindeki kasırga" da karar kıldılar.

Ertesi güne kadar doğru kelime bulunamadı. 19 Mart'ın manşetlerinde meteorolojinin bunu "*Çok, Çok Nadir Bir Doğa Olayı*" olarak tanımladığı yazıyordu.

"Dün Başkentin kuzey bölgelerini vuran bir hortumdu -türünün ilk örneği... Hindistan Meteoroloji Departmanına göre,

kasırga iki üç dakika içinde yaklaşık elli metre genişliğine ulaştı ve yaklaşık beş kilometrelik bir mesafeyi kapladı."

İşin aslı, meteoroloji kayıtlarına göre bu kasırga Delhi'yi -ve tüm bölgeyi- vuran ilk kasırgaydı. Ve o yolu neredeyse hiç kullanmayan, üniversitenin o binasını nadiren ziyaret eden ben de her nasıl olduysa kendimi orada bulmuştum.

Ancak çok sonra kasırganın gözünün tam üzerimden geçtiğini fark ettim. Bana bu benzetmede ürkütücü bir şekilde "münasip" bir şey varmış gibi geldi. O anda olanlar tuhaf bir görsel temastı, bir tür görme ve görülme ânıydı. İşte o temas anında zihnimin derinliklerine bir şey gelip yerleşti, azımsanamayacak kadar gizemli, içinde bulunduğum tehlikeden ve tanık olduğum yıkımdan da oldukça farklı bir şeydi. Ve işte bu bahsettiğim şey hayatımla kesişmişti.

6

Pusuya yatmış bekleyen birçok öngörülemeyen olay gibi, zihnim uzun yıllar sonra bile bu kasırgaya dönüp durdu. Daha önce eşi benzeri görülmemiş bir doğa olayının hemen öncesinde neredeyse hiç kullanmadığım o yoldan neden yürümüştüm? Bunu bir şanssızlık ya da tesadüf olarak adlandırmak yalnızca deneyimin kuvvetini hafifleştirecekti, tıpkı bir şiiri kelime sayısına bakarak anlamaya çalışmak gibi. Bunun yerine kendimi anlam yelpazesinin en uzağında buldum. Bu yaşadığım olağanüstü, açıklanamaz ve kafa karıştırıcıydı. Buna rağmen yine de hafızamın hakkını tam olarak veremedim.

Romancılar yazarken ister istemez kendi deneyimlerini benimser. Olağandışı olayların sayısının zaruretten sınırlı tutulması ve bunların henüz keşfedilmemiş bir damarı bulma umuduyla tekrar tekrar kazılması doğaldır.